

Vleermuisonderzoek Poesiastraat te Ridderkerk

Rapportnr.
Auteur
Opdrachtgever
Contactpersoon
Datum uitgave

2012-N12
Sander D. Elzerman
Gemeente Ridderkerk
Dhr. B. Elzinga
6 oktober 2012

Vleermuisonderzoek Poesiastraat te Ridderkerk

Aanleiding

In het kader van een verplaatsing van het gemaal aan de Poesiastraat te Ridderkerk is een flora en fauna quickscan uitgevoerd (Elzerman, 2012). De resultaten van deze quickscan gaven aanleiding dat vervolgonderzoek uit te voeren naar verblijfplaatsen en vaste vliegroutes van vleermuizen binnen het projectgebied nodig is (Figuur 1 en 2). Deze functies zijn namelijk beschermd door de Flora- en faunawet. Gedurende het voor- en najaar is het onderzoeksgebied bezocht met als doel om het gebiedsgebruik van vleermuizen in kaart te brengen. Uit de resultaten moet blijken of een ontheffing voor de Flora- en faunawet aangevraagd dient te worden.

Figuur 1. Het grasveld aan de Poesiastraat met op de achtergrond het te vervangen gemaal P01.

Figuur 2. Gemaal P01 aan de Poesiastraat dat vervangen zal worden.

Beschrijving onderzoeksgebied

Het onderzoeksgebied ligt binnen de bebouwde kom van de gemeente Ridderkerk. Het plantsoen vormt een groene buffer tussen de woonwijk en de druk bereden Rotterdamseweg en wordt vooral gebruikt om honden op uit te laten. Aan de oostkant van het gebied staat het gemaal dat gesloopt gaat worden. Ten noorden van het gebouw staan enkele struiken en bomen. Aan de westkant van het gemaal ligt een grasveld dat geheel omringd wordt door een rand bomen en struiken. Tussen het plantsoen en de Rotterdamseweg loopt een sloot, die doorloopt tot achter het gemaal.

De gemeente is van plan om het huidige gemaal te vervangen door een nieuw gebouw. Deze zal iets meer in noordelijke richting geplaatst worden. Achter het nieuwe gemaal komt een waterpartij welke verbonden wordt met de huidige sloot langs de Rotterdamseweg. Hiervoor wordt het gedeelte ten noorden van het huidige gemaal gekapt (Figuur 3). De struiken en bomen ten westen van het gemaal zullen niet getroffen worden door de ingreep.

Figuur 3. De achterzijde van het gemaal met rechts de bomen en struiken die zullen verdwijnen.

Methodiek

Het onderzoeksgebied is in de periode mei – september 2012 viermaal bezocht (Tabel 1). De eerste twee bezoeken vonden plaats in het voorjaar met als doel te inventariseren voor kraam- en zomerverblijfplaatsen. De najaarsbezoeken in september hadden tot doel paarverblijven of eventueel winterverblijfplaatsen in kaart te brengen. Tijdens alle bezoeken is gelet op de aanwezigheid van vaste vliegroutes. De bezoeken vonden in de regel plaats rond zonsondergang, m.u.v. het bezoek in juni. Toen werd de onderzoekslocatie bezocht rond zonsopkomst.

Gedurende de bezoeken is het gebied lopend doorkruist. Met behulp van een batdetector (Petterson D100) en zaklamp (Petzl) zijn de vleermuizen gelokaliseerd. Bij elk bezoek zijn alle waargenomen vleermuizen ingetekend op een kaart van het onderzoeksgebied. Waar mogelijk zijn gegevens over de soort en het gedrag genoteerd. Het onderzoek heeft plaatsgevonden conform de richtlijnen uit het Vleermuisprotocol (NGB, VZZ & GaN, 2012).

Tabel 1. Datum, weersomstandigheden en waarnemer per bezoekronde tijdens het vleermuisonderzoek.

Bezoek	Datum	Bewolking	Wind	Temperatuur	Waarnemer
1	21-05-2012	3/8	0-1 NNW	19°C	Sander Elzerman
2	19-06-2012	1/8	0 Bft.	12°C	Sander Elzerman
3	03-09-2012	2/8	0 Bft.	18°C	Sander Elzerman
4	28-09-2012	7/8	0-1 W	18°C	Sander Elzerman

Flora- en faunawet

Alle vleermuizen in Nederland worden beschermd door de Flora- en faunawet. De bescherming heeft betrekking op de soort, maar ook op bepaalde gebiedsfuncties. Een gebied is beschermd wanneer één van de volgende functies vervuld voor een vleermuis:

- Voortplantingsplaats;
- Vaste rust- en verblijfplaats;
- Vaste vliegroute.

Verblijfplaatsen van vleermuizen bevinden zich in bomen of gebouwen. Met name soorten die een verblijfplaats in de laatste categorie bezetten zijn kwetsbaar voor ruimtelijke ontwikkeling. Daarom is besloten deze functionaliteit extra te beschermen.

Gedurende het jaar gebruikt een vleermuis verschillende locaties om te verblijven. In het voorjaar worden de jongen geboren. Ze worden opgevoed door hun moeder. De vrouwtjes vleermuizen betrekken in deze tijd van het jaar gezamenlijke verblijfplaatsen. Dit zijn de zogenoemde kraamkolonies. De mannetjes zitten dan individueel of in kleine groepen bijeen op andere locaties. Wanneer de jongen groot genoeg zijn om te vliegen worden de kraamkolonies verlaten. Gedurende de zomermaanden worden tijdelijke verblijfplaatsen gebruikt. Dit kunnen dezelfde locaties zijn als de kraamkolonies, maar dat hoeft niet. In de loop van het najaar raken de vrouwtjes weer geslachtsrijp en begint het baltsseizoen. De mannetjes zoeken paarverblijven op waar ze een vrouwtje met hun baltsroep naartoe lokken. Nadat het vrouwtje met één of meerdere mannetjes gepaard heeft betrekken ze hun winterverblijven. Op de overwinteringplekken komen grote groepen vleermuizen bijeen om in winterslaap te gaan. Dit is de meest kwetsbare periode, omdat ze dan onopvallend in een gebouw zitten. Gezien het feit dat ze 's nachts niet op insectenjacht gaan maakt het lastig om een winterverblijf te ontdekken. Wanneer de temperatuur in de loop van maart weer langzaam stijgt komen de vleermuizen weer tot leven. Ze verlaten hun winterverblijf en beide geslachten gaan weer naar gescheiden verblijfplaatsen (Limpens *et al.*, 1997).

Elke avond maken vleermuizen gebruik van vaste vliegroutes. Deze lopen van de verblijfplaats naar de foerageerplek. Vaak oriënteren vleermuizen zich langs lijnvormige elementen, zoals bomenrijen, sloten met struiken of huizenblokken. Over het algemeen hebben ze een voorkeur voor onbelichte routes en foerageerplekken.

In beginsel zijn alle in Nederland in het wild levende dieren en planten beschermd. De bescherming wordt vormgegeven door verbodsbepalingen en een Algemene Zorgplicht. Voor bepaalde soorten geldt een vrijstellingsregeling. Uitgangspunt hierbij is dat de werkzaamheden geen afbreuk mogen doen aan de duurzame instandhouding van planten- of dierenpopulaties. Voor soorten die in bijlage IV (Tabel 3) van de Europese Habitatrichtlijn worden genoemd en voor de per Algemene Maatregel van Bestuur (Vrijstellingenbesluit) aangewezen zeldzame en bedreigde soorten (Tabel 3) gelden daarnaast verzwaarde eisen. Alle in Nederland voorkomende vleermuizen zijn opgenomen in Tabel 3 van de Flora- en faunawet. De soorten in deze tabel kennen de zwaarste bescherming. Indien ruimtelijke ontwikkeling of andere werkzaamheden deze soorten treffen dan is een ontheffing verplicht. In het geval van de vleermuizen is niet alleen de soort beschermd, maar zijn ook bepaalde gebiedsfuncties beschermd. Tijdens een vleermuisonderzoek wordt onderzocht welke vleermuizen in het projectgebied voorkomen. Daarnaast wordt het gebiedsgebruik van de aangetroffen vleermuizen in kaart gebracht. Op basis van deze gegevens kan bepaald worden of een ontheffing aangevraagd dient te worden.

Resultaten

Tijdens alle bezoeken zijn vleermuizen aangetroffen in het onderzoeksgebied. Er zijn twee soorten vastgesteld, te weten de Gewone Dwergvleermuis *Pipistrellus pipistrellus* en de Ruige Dwergvleermuis *Pipistrellus nathusii* (Tabel 2). Laatstgenoemde soort is slechts eenmaal waargenomen. Tijdens het laatste bezoek op 28 september foerageerde een exemplaar langs de zuid- en westzijde van het gemaal. Het hoogste aantal Gewone Dwergvleermuizen werd vastgesteld op 21 mei. Gemiddeld maakten 4-5 vleermuizen per bezoeker gebruik van het onderzoeksgebied. Vanwege de slechte zichtbaarheid van vleermuizen in het donker is het lastig om het exacte aantal waargenomen exemplaren te bepalen. De genoemde aantallen vormen dan ook een benadering van het werkelijke aantal vleermuizen. In sommige gevallen zorgden tegelijkertijd foeragerende vleermuizen voor uitsluitende waarnemingen. Alleen op die momenten was (tijdelijk) het exacte aantal te bepalen.

Tabel 2. Waargenomen vleermuizen per bezoek aan de Poesiastraat in Ridderkerk.

		21-5-2012		19-6-2012		3-9-2012		28-9-2012		Totaal
		Foeragerend	Passerend	Foeragerend	Passerend	Foeragerend	Passerend	Foeragerend	Passerend	
Nederlandse naam	Wetenschappelijke naam									
Gewone Dwergvleermuis	<i>Pipistrellus pipistrellus</i>	5	1	2	2	2	3	2	1	18
Ruige Dwergvleermuis	<i>Pipistrellus nathusii</i>	0	0	0	0	0	0	1	0	1
Aantal exemplaren		5	1	2	2	2	3	3	1	19

In Figuur 4 staan de waarnemingen van de vleermuizen tijdens dit onderzoek weergegeven. Elke stip staat voor een waargenomen vleermuis tijdens een veldbezoek. Uit de kaart blijkt dat het gebied voornamelijk gebruikt wordt door Gewone Dwergvleermuizen om te foerageren (rode stippen). Ze vliegen met name boven het grasveld en tussen de bomen en het gemaal aan de westzijde van het gebouw. Waarnemingen van passerende vleermuizen (gele stippen) zijn uitsluitend aan de zuidzijde van het onderzoeksgebied gedaan. Tijdens enkele bezoeken arriveerden Gewone Dwergvleermuizen kort na zonsondergang vanuit de woonwijk in het onderzoeksgebied. In de meeste gevallen gingen ze vervolgens foerageren boven het grasveld. Er zijn geen vleermuizen waargenomen die vanuit noordelijke richting naar het gebied vlogen. Ook wanneer een vleermuis het onderzoeksgebied verliet was dit uitsluitend naar de zuidelijk gelegen woonwijk. Dit wijst erop dat in de woonwijk waarschijnlijk één of meerdere verblijfplaats(en) gevestigd zijn. De enige Ruige Dwergvleermuis foerageerde op 28 september aan de zuid- en westzijde van het gemaal (blauwe stip). Het is onbekend uit welke richting dit individu afkomstig was.

Er zijn geen directe aanwijzingen gevonden voor vaste vliegroutes binnen het onderzoeksgebied. Het stratenplan van de woonwijk heeft voor een belangrijk deel de aanvliegroutes voor de vleermuizen bepaald. Op basis van de waarnemingen kan ook gesteld worden dat zich geen verblijfplaatsen bevinden in het gemaal. Er zijn geen uit- of invliegende vleermuizen vastgesteld. Baltsroepende mannetjes zijn evenmin vastgesteld. In het najaar vindt de paartijd voor Gewone Dwergvleermuizen plaats (Lange *et al.*, 2003; Limpens *et al.*, 1997). De mannetjes brengen dan op of nabij het paarverblijf hun baltsroep ten gehore om een vrouwtje te lokken. Wanneer dit gedrag wordt waargenomen dan vormt dit een belangrijke aanwijzing voor de aanwezigheid van een vaste rust- en verblijfplaats in de nabije omgeving. Tijdens dit onderzoek is dergelijk gedrag niet waargenomen.

Figuur 4. Het onderzoeksgebied aan de Poesiastraat te Ridderkerk (rode kader) met de waargenomen vleermuizen tijdens het onderzoek in 2012. Rood = foeragerende Gewone Dwergvleermuis; geel = passerende Gewone Dwergvleermuis; blauwe = foeragerende Ruige Dwergvleermuis.

Conclusie en aanbevelingen

In het onderzoeksgebied aan de Poesiastraat zijn geen vaste vliegroutes of vaste rust- en verblijfplaatsen vastgesteld. In het gemaal is geen verblijfplaats aanwezig. Voor de geplande werkzaamheden is geen ontheffing voor de Flora- en faunawet vereist. Wel dient rekening gehouden te worden met de Algemene Zorgplicht (art. 2). Daarnaast kunnen zich in de struiken en bomen broedende vogels bevinden. Deze mogen tijdens broedseizoen niet verstoord worden. Daarom dienen de werkzaamheden plaats te vinden tijdens de broedperiode, welke grofweg loopt van 1 maart tot en met 1 augustus. Aanbevolen wordt om de werkzaamheden uit te voeren aan de hand van een door het Ministerie van EL&I goedgekeurde gedragscode voor ruimtelijke ontwikkelingen uit te voeren.

Verschillende vleermuizen gebruiken het onderzoeksgebied als foerageerplek. Met name boven het grasveld is veel activiteit vastgesteld. In de luwte van de bomen zijn veel vliegende insecten te vinden. Bovendien houden de bomen veel straatverlichting tegen. Ook dit komt de insecten en daarmee vleermuizen ten goede.

Bij het nieuwe gemaal kan de waarde van het gebied versterkt worden door aan de achterzijde van het gebouw geen verlichting te plaatsen. De nieuwe waterpartij trekt waarschijnlijk veel insecten aan. Door dit gedeelte onbelicht te laten kan het aantrekkelijke foerageerplek voor vleermuizen worden. Een andere optie is om het gebouw te voorzien van vleermuisvriendelijke verlichting. Hierdoor blijft het voldoende verlicht voor mensen, maar storen vleermuizen zich hier niet aan. Tot slot bestaat de mogelijkheid om in het gebouw mogelijkheden te creëren, waardoor vleermuizen het gebouw kunnen gaan gebruiken als verblijfplaats. Dit kan door toegang te bieden tot de spouwmuur en/of het plaatsen van speciale vleermuiskasten. Op deze manier kan het nieuwe gemaal bijdragen aan de versterking van de lokale vleermuispopulatie.

Literatuur

Elzerman, S.D. 2012. *Flora en fauna quickscan Poesiastraat te Ridderkerk*. Rapport 2012-N04. Elzerman Ecologisch Advies, Ridderkerk.

Lange, R., Twisk, P., van Winden, A. en van Diepenbeek, A. 2003. *Zoogdieren van West-Europa*. 2^e druk. KNNV Uitgeverij/Zoogdierversameniging VZZ, Utrecht.

Limpens, H., K. Mostert & W. Bongers (red). 1997. *Atlas van de Nederlandse vleermuizen*. KNNV Uitgeverij, Zeist.

Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit. 2005. *Wijziging Regeling vrijstelling beschermde dier- en plantensoorten Flora- en faunawet*. Staatscourant 2 februari 2005, nr. 23, p. 16.

Ministerie van Landbouw, Natuurbehoud en Visserij. 2009. *Wijziging beoordeling ontheffing Flora- en faunawet bij ruimtelijke ingrepen*. 27 augustus 2009. Brief Dienst Regelingen, Den Haag.

Ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer. 2006. *Nota Ruimte – Ruimte voor ontwikkeling*. Ministerie van VROM, Den Haag.

NGB, VZZ & GaN. 2012. *Vleermuisprotocol 2012, 24 februari 2012*. Vleermuisvakberaad Netwerk Groene Bureaus, Zoogdierversameniging VZZ & Gegevensautoriteit Natuur.

Vleermuisonderzoek Poesiastraat te Ridderkerk

Status uitgave	Concept
Rapport nr.	2012-N12
Auteur	Sander D. Elzerman
Datum uitgave	6 oktober 2012
Foto's	Sander D. Elzerman
Kaartmateriaal	GoogleEarth
Projectnr.	2012012
Opdrachtgever	Gemeente Ridderkerk
Contactpersoon	Dhr. B. Dijkstra

© Elzerman Ecologisch Advies
Koninginneweg 235
2982 AM Ridderkerk

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar worden gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of welke wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de auteursrechthebbende.
Elzerman Ecologisch Advies kan door de opdrachtgever niet aansprakelijk worden gesteld voor schade die voortvloeit uit gebruik van data of gegevens of door toepassing van aanbevelingen en conclusies, die zijn opgenomen in deze rapportage.